

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

*Svenska
Societeten för*

HERTHA

TIDSKRIFT FÖR DEN SVENSKA
KVINNORÖRELSEN
UTGIVEN AV FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET
❖ REDAKTÖR: ELLEN KLEMAN ❖

ÅRGÅNG 6
JANUARI
1919

17/1919

Äkta
VADSTENASPETSAR

till utstyrsrar och presenter. Stort urval.
Bäst och billigast.

SVENSKA SPETSDEPOTEN,

Grevturegatan 34 A. I, kl. 10-6.

A. T. 402 04

(Andra huset från Linnégatan.)

SINGER "66"

MODERNASTE SYMÄSKIN

NYTTIGASTE MÖBEL

STILFULLA & ELEGANTA

DRÄKTER
KAPPOR
&
PÄLSAR
för DAMER

PAUL U. BERGSTRÖMS A.-B.

74-78 DROTTNINGGATAN 74-78

== ANNONSER FÖR HERTHA ==

upplagas av

Fröken Ingeborg Bergström

31 ÖSTERMALMSGATAN 31

Rikstel. 97.83

Rikstel. 97.83

Telefon
539
Malmö

Perslow's

**SIDEN- &
MANUFAKTUR-
AFFÄR**

Alltid nyheter i största urval

HERTHA

ÅRGÅNG VI

JANUARI 1919

HÄFTE 1

HERTHA 1919.

Med spörjande förhoppning blicka vi in i det nya året. Man vill ha lov att tro att nu, när en gräns satts för dödandet, de skapande och återuppbyggande makterna må taga vid och lyfta världen upp mot en ljusare framtid. Ännu är väl mörker och kaos, men den nya dagens gryning synes skymta.

Fredsdagens inbrott, med vad den har av ansvar och krav på dem som nu leva, är av bestämmande vikt lika fullt för de folk, som undgått att dragas in i kriget, som för dem, som sugits in i krigsvirveln. Den blir bestämmande för männens som för kvinnornas liv. I alldeles speciell mening för kvinnornas, som i denna jäsnings- och rekonstruktionsperiod i stor utsträckning för första gången komma med som ansvarig del av nationerna.

Även vi svenskor ha nu förvissning om att det nya året medför erkännandet av vårt fullberättigade medborgarskap. Tyngre förpliktelser än vad vi under lugnare förhållanden någonsin anade för detta med sig. Ansvaret för att de bli fyllda ligger på oss alla.

För Hertha ligger som främsta uppgiften att i sin mån bidra till att kvinnorna fatta sitt ansvar och sina skyldigheter på denna punkt. Som ledande princip för det arbete vi under året vilja nedlägga med avseende härpå har synts oss vikten att söka klarlägga var vi nu stå efter denna världsförödelsens svepande storm, vad som i själva verket ohjälpligt ramlat i spillror, vad som med evighetsvärdens stämpel räddat sig ur förödelser. Endast med detta klargjort för oss kunna vi, så långt våra krafter räcka, göra vår insats i världsåteruppbyggandets tjänst. Under rubriken *Krigets facit* i en serie artiklar av bl. a. Hilma Borelius, Anna Lenah Elgström, Emilia Fogelklou, Elin Wägner vill Hertha göra ett försök till utredning av dessa frågor.

I övrigt har Hertha att räkna med samma goda medarbetarstab som under gångna år underlättat dess uppgift. Det nya året medför emellertid en förändring av utgivningsförhållandena. Kristidens tryck med dess rent praktiska svårigheter kvarstår i sin fulla tyngd. För Hertha är detta djupt kännbart med avseende på tryckningskostnaderna. De abnormt uppdrivna priserna på allt tryckeriarbete, papper m. m. lämna ingen möjlighet kvar att för det kommande året bibehålla tidskriften oförändrad till samma prenumerationsavgift som förut. Styrelsen har vid övervägande av frågan kommit till den åsikten, att man bör undvika ett fördyrande av prenumerationen och hellre genom en inskränkning av häftenas antal balansera de ökade utgifterna för utgivningen. Beslutet har blivit att Hertha 1919 utkommer med ett häfte i månaden med undantag, såsom hittills, för juli och augusti, då uppehållet för sommaren infaller. Vi hoppas att detta endast skall behöva bli en tillfällig åtgärd och att man snart nog, när normala förhållanden åter inträda, i samma utsträckning som förut skall kunna ge ut Hertha.

För redaktionen ställer sig nu uppgiften att med det reducerade utrymmet kunna ge det mesta och bästa möjliga. Vi hoppas att genom ett omsorgsfullt avvägande av innehållet kunna på ett tillfredsställande sätt ge våra läsare kompensation för den kvantitativa minskningen. Genom på en gång strängare koncentrerings och vidgad översiktlighet i de artiklar, som tidskriften enligt sitt program som organ för den svenska kvinnorörelsen främst måste lämna plats för, skall vid sidan av dessa utrymme i ganska vid utsträckning kunna beredas åt uppsatser i frågor av kulturellt, litterärt och allmängiltigt intresse. Vi hoppas kunna utlova ett på en gång instruktivt, omväxlande och roande innehåll.

Hertha utkommer således under 1919 med ett häfte i månaden, med undantag av juli och augusti.

Priset blir som förut för förbundsmedlemmar kr. 4,50 pr år med prenumeration genom Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm.

För icke-förbundsmedlemmar sker prenumeration å närmaste postanstalt eller bokhandel, likaledes med samma pris som förut, kr. 6:— pr år, kr. 3,25 pr halvår, kr. 1,75 pr kvartal.

Redaktionen.

Krigets facit.

Överkorsade beräkningar.

De som trodde på nationalismens välsignelse och de som trodde på kulturutvecklingen som garanti mot förhärjande krig ha i denna stund ej mycket att avundas varandra angående det facit, som världskriget utvisar. Detta facit är i mångt och mycket ännu ej att fastställa. Där finnas termer i formeln för detta facit, vilkas värden ännu äro obestämda. Men att de föregående beräkningarna voro oriktiga, därom är intet tvivel. Nationalisterna, som idealiserade kriget, hade rätt i att nationalismen är en stark makt och förmår mycket. Världskrigets faktum var ett hårt slag för den grunda optimismen i den åskådning, som blott betraktade det som en tidsfråga, när den mänskliga tillvaron av sig själv skulle bli helt städad och förnuftig. Anhängarna av denna åskådning fingo genom krigsutbrottet och det genom årtal fortsatta massmördandet en knäck av svåraste slag. Men det är inte först nu, som även nationalismens beundrare och lovprisare, de som betraktade kriget som reningsmedel för folken, finna sig i en besvärande ställning. Bredd i bredd med organisationsförmågans och den individuella uppoffringens storverk har jobberiets och den absolut hänsynslösa egoismens prestationsförmåga uppdrivits till en lika oanad och under fredstid uppnådd höjd.

Nationalismen är av ondo lika mycket som av godo. Kulturutvecklingens organisationstriumfer vinnas av ondskans

makter, lika mycket som av godhetens. Är då, trots de oerhört stora posterna i nationalismens som i kulturutvecklingens räkningsföring, balanskontots facit + — o?

När jag talar om nationalismen och kulturutvecklingen som sidoordnade, är det därför att jag tänker på de människor, som hyllat den ena och den andra: den nationalisttroende "högern" och den utvecklingstroende "vänstern". Objektivt sett är ju nationalitetstanken själv en produkt av kulturutvecklingen.

Det är ej nödigt att vara varken ententevän eller socialist för att i största allmänhet nödgas medge riktigheten av det påståendet, att krigets resultat är "demokratiens genombrott". Däremot fordras det en synnerligen blind tro för att anse det som given sak, att kung Demos kommer att regera rättvisare, mildare och visare än de föregående maktinnehavarna inom staterna. För alla andra än inskränktheten eller den blinda fanatismen är "demokratien" icke ett färdigt resultat utan en oerhört krävande arbetsuppgift.

Skulle man i en enda glosa uttrycka det, varom de sinsemellan skilda meningarna ena sig såsom om en allmänsanning, så skulle det vara i ordet nyorientering. Anarkismen vill ända till grunden rasera den befintliga samhällsbyggnaden. Först bland ruinhögars grus och spillror vill den "bygga nytt". Teoretiskt sett går skiljelinjen mellan anarkismen å ena sidan, alla andra politiska

åskådningsformer å den andra. Anarkismen har på sin sida den logiska konsekvensen i negationen. Men livet är icke logik. Där anarkismen vinner segrar, är det nog mindre en triumf för den negativa logiken som sådan, än en följd av ett rent praktiskt sakförhållande: lättheten att riva ned och svårigheten att bygga upp. För byggande fordras genomtänkt planläggande av grund och jämn ordningsföljd i ett arbete, som nödvändigt måste bli långsamt i jämförelse med ett nedrivande.

Vilket facit draga vi av kriget, vi som redan förut trodde, att politik och samhälle behövde reformeras, utan att äga tillit till socialismen som universalmedel, redan förut voro övertygade, att kriget var ett ont? Om kriget tills vidare alldeles smulat sönder den organiserade pacifismen, så betyder detta icke, att pacifismen som åskådning är undanskaffad. Med socialismen äger ett liknande förhållande rum som med pacifismen i fråga om förlust och landvinning i opinionen. Medan kritiken träffar det faktiska misslyckandet att förekomma eller förhindra kriget, vinner den åsikten, att det "fordras ett nytt uppslag i sakerna" och att konservatismens "front mot socialismen" varaktigt brutits, alltmer insteg.

Nyorientering behövs, men pacifistiska eller socialistiska organisationer kunna icke göra tillfyllest.

Såsom kriget blivit allas sak, så måste fredsarbetet, statsbyggandet och den socialt-ekonomiska nydaningen bli allas sak.

Den allmänna värnplikten gjorde alla vapendugliga män till soldater. Den

moderna krigsföringen utsatte även nonkombattanterna långt ifrån stridslinjen för krigets mord och brand, och hungerkriget skonade ingen ålder.

I större utsträckning och efter en större måttstock än någonsin förut i historien ha de enskilda nödgats offra gods och liv, ja, vad de stridande beträffar, också heder och samvete för sin stat, sitt folk.

Nyorientering behövs. Men denna nyorientering är icke möjlig utan en etisk kompass.

Samvetsfrihet borde framför allt innebära möjligheten att undandra sig medbrottslighet i av staten befallda våldshandlingar. Hittills har den enskildes etiska förhållande till sin stat uttömts med begreppet lydnad, trohet, lydnad och trohet utan hänsyn till arten och innebörden av det handlande, vari denna trohet och lydnad skulle uttryckas. Konsekvenserna ha av mera ömtåliga och vakna individuella samveten i detta krig känts olidliga. Samvetsfrågan, frågan om gott och ont, varken får eller bör tystas ned av statens makt-språk. Staten får icke vara en hednisk gudom, som begär hyllning genom i sig själva fördömliga handlingars utförande. Icke genom upphävande och nedskrivande utan genom vidgande och fördjupande av samvetsverksamheten hos de etiskt aktiva människorna skall statens och samhällets verkliga bästa åstadkommas.

En kringblick över läget är, synes det mången, icke mycket mera hoppgivande nu, än den var innan kanonerna tystnade, och visst är det svårt att utan hjärtekylande skepsis lyssna till det se-

gerdruckna självberömmet på ena hållet, liksom det är svårt att utan beklämning åskåda den revolutionära experimenteringen under hart när olidliga förhållanden på andra hållet. Likväl är det en obeskrivligt lättande befrielse, att krigets direkta våldsdåd upphört, och nya förhoppningars späda brodd vill fram genom all is och snö av skepsis och beklämning.

I vår jordiska tillvaro är det materiella underlag och arbetsmaterial för det själiska och andliga. Förbise de materiella faktorerna kunna vi icke. Men bli de materiella faktorerna huvudsak, räknas det öppet eller hemligt blott med dem, då blir tillståndet människorna emellan oundvikligen ett allas krig mot alla, individer mot individer, folk mot folk. Visserligen kan även det materiella goda multipliceras genom samverkan, så att alla få mer än förut. Men det materiella goda kan dock alltid mätas i delbara kvantiteter, och vad den ene får av dessa får icke den andre. Något av intresse motsats blir kvar, och denna intresse motsats blir lätt akut.

Förståndskultur ensam hjälper icke bort från detta rivalitets- och osäker-

hetstillstånd. Genom rationalisering av det animala blir detta icke tämjtt, endast starkare och ohyggligare.

På det idealbestämda personlighetens livets plan däremot upphör den fientliga motsättningen. Där blir den enes bästa också den andres. Ur personlighetens synpunkt blir fördelningen av det materiella goda viktig icke i sig själv, icke som kvantitativ delning, utan därför att personlighetens livets hämmas och skadas hos dem, som leva på och under nödgränsen, och — hos dem som betrakta detta som en normal företeelse.

Nationell egoism, klassegoism, individuell egoism skola visa sig vanmäktiga till den nydaning, om vars nödvändighet de flesta äro ense, hur än åsikterna växla om innebörd och utförande.

Att de sövda samvetena vakna, att de vakna samvetena göra sig gällande, detta är vad tiden behöver. Nationellt samvete, klass-samvete, individuellt samvete. I de individuella samvetena måste den springande punkten finnas: modet att gå till rätta med sig själv, sin klass, sitt folk.

HILMA BORELIUS.

1918 års författningsreform.

I nnan det gångna året lyktades var den stora inrepolitiska händelse, som tidsförhållandena drevo på, den kommunala författningsreformen, slutförd. Den 17 december gav Sverges riksdag varje svensk, man som kvinna, som fyllt 23 år rösträtt i kommunens angelägen-

heter, därifrån endast uteslutna myndiga förklarade, personer i konkurstillstånd, personer som åtnjuta varaktig försörjning av fattigvården, som under de närmaste tre förflutna åren uraktlåtit att betala skatt eller som på grund av dom för brott gått förlustiga medborger-

lig förtroende. Rösträtt till landstingen inträder vid fyllda 27 år.

Reformen, som utom att den medtar alla kvinnor liksom männen, medför för kvinnorna den för dem nya rättigheten att inväljas i landstingen. Ävenså äro de valbara som förstakammarelektorer.

För årets lagtima riksdag återstår nu

den uppgift, som urtiman grundlagsenligt inte kunde ta upp, en författningsreform som omfattar politisk rösträtt för kvinnorna. Vi ha löfte på att hinder ej skall resas mot densamma av den första kammare, som hitintills stjälpit frågan varje gång den varit färdig för lösning. Vi lita på löftets infriande.

Laura Netzel.

Laura Netzel är ett namn välbekant inom socialt intresserade kretsar i huvudstaden sedan årtionden tillbaka. Det var kompositören "Lago", professor Netzels maka Laura, född Pistolekors, som först gjorde det känt genom sina framgångsrika strävanden att göra den finare musiken tillgänglig för de mindre bemedlade genom anordnande av billiga konserter med utsökt program och framstående konstutövare. På de senare åren är det hennes dotter Laura, som givit namnet en ständigt ökad betydelse för det sociala arbetet i Stockholm.

Fröken Laura Netzel har sedan mer än 20 år arbetat på F. V. O:s centralbyrå, där hon, på grund av förhållandena, under de senare åren tagit en all verksammare del i ledningen.

Trots det att arbetsbördan i F. V. O. ökats, tvungo omständigheterna fröken Netzel att tillika åtaga sig många andra uppdrag, som hon ej ansåg sig ha rätt att avböja. Hon blev verkställande direktör i Adolf Fredriks fattigvårdsstyrelse, ledamot av stadsfullmäktige och i en del av dess delegationer, samt deltog

i kristidsinstitutionernas verksamhet. Även inom politiken var hon intresserad och verksam och tillhörde Allmänna Valmansförbundets centralstyrelse.

Överallt gjorde hon sig värderad för sitt kloka, samvetsgranna och ihärdiga arbete. Hon hade en förmåga att hinna med allt, som hopade sig över henne, utan att försumma eller glömma något, endast sig själv glömde hon, sin egen trevnad eller sitt välbefinnande tänkte hon ej det minsta på, men familjen och hemmet ägnade hon stor omsorg och sina vänners omtänksamma vän var hon. Allt detta kunde ej ske annat än genom ett energiskt, oavlätligt strävande, varvid natten ofta förvandlades till arbetsdag. Hon hade en stark fysik men på detta sätt hade den så småningom undergrävt och hon blev ett lätt byte för den härjande epidemien.

Det var ett slag som med förkrossande kraft träffade det sociala arbetet, då Laura Netzel efter föga mer än en veckas sjukdom avled den 28 sistlidne december.

Främst är det F. V. O. och fattig-

vårdsarbetet som därigenom berövats en, som det synes, oundgänglig kraft, men även på många andra håll, där hon verkat kommer förlusten att kännas oersättlig.

Laura Netzel var en sällsynt rikt begåvad och rikt utvecklad personlighet. Ett redigt och klart huvud, skarp omdömesförmåga, ett oerhört starkt minne och framför allt villighet att utan inskränkning släppa till sig själv gjorde hennes arbete ovärderligt. Hennes karaktär präglades av omutlig rättskänsla och sanningskärlek. Ett jämnt, gott och glatt lynne gjorde arbetet tillsammans med henne lätt. Visserligen kunde hennes väsen stundom ha en viss yttre strävhet, men därunder doldes en djup, varm

medkänsla med dem som lida, bevisad i outtröttlig strävan att söka hjälpa, och hjälpa kraftigt, där hjälp var av nöden. All klemighet var henne motbjudande och understöds lämnande, endast emedan det var svårt att avslå en begäran där-om, var för hennes sanna natur en styggelse och hon tvekade ej att säga klart ifrån, då någon, ockrande på medmänniskors välvilja, sökte med falska uppgifter, såsom stundom sker, framlocka en gåva.

Laura Netzel var en kvinna sådan som man inom Fredrika-Bremer-Förbundet önskar att svenska kvinnor skola vara: sann, intelligent, god, trofast och offervillig.

AGDA MONTELIUS.

Kvinnas tillträde till statstjänst.

Styrelserna för Fredrika-Bremer-Förbundet och Akademiskt bildade kvinnors förening ha den 31 dec. 1918 ingått till Kungl. Maj:t med en gemensam framställning att kvinna måtte beredas tillträde till statstjänst i allmänhet.

För närvarande är befogenheten att bekläda statliga befattningar synnerligen knappt tillmätt för kvinnor. Av högre tjänster är det endast lektorat och vissa rektorat, som äro fullt tillgängliga, om ock det grundlagsenliga hindret är undanröjt beträffande kvinnas tillträde till lärar- och läkartjänster i allmänhet samt till andra beställningar vid inrättningar för vetenskap, slöjd och skön konst.

I motiveringen till ovannämnda framställning framhålles hur denna in-

skränkta befogenhet på statstjänstens område icke står i överensstämmelse med den ställning i övrigt, som kvinnorna numera intaga i samhället, eller med de politiska rättigheter, som inom kort väntas bli dem tillerkända.

Bland de statsämbeten, vilka skulle komma ifråga att besättas med kvinnor, omnämnas befattningar inom den administrativa och judiciella förvaltningen samt kyrkan. Den kvinnliga sakkunskapen torde vara av behovet påkallad inom den högre skolledningen och även å mera självständiga och ledande poster inom verk, som ha sig anförtrott sociala och sanitära uppgifter, samt inom socialförsäkringens och fattigvårdens områden. Den kvinnliga juristen torde

även inom landets domstolsväsende kunna finna ett verksamhetsfält, särskilt om, såsom föreslagits, specialdomstolar komma att inrättas för ungdomliga förbrytare och för avgörande av äktenskapliga tvister. Oavsett rådande prästbrist, vilken i och för sig tillfyllest motiverar ett öppnande av den prästerliga banan för kvinnorna, heter det vidare i skrivelsen, har den kvinnliga prästen utan tvivel en för henne särskilt ägnad plats inom den kyrkliga och sociala ungdoms-

rörelsen, såsom fängelsepredikant m. m.

Framställningen utmynnar i yrkande att de grundlagsenliga hindren för att svensk kvinna må kunna utnämnas och befordras till i regeringsformen avsedda tjänster och befattningar måtte undanröjas samt att ändring måtte vidtagas i vederbörande författningar och reglementen, så att svensk kvinna får behörighet till samtliga statstjänster, vilkas tillsättande icke sker i av regeringsformen bestämd ordning.

Schismen inom flick- och samskolevärlden.

Den beklagliga strid, som på sista tiden uppblussat inom flick- och samskolevärlden, beror enligt min mening i väsentlig grad på en missuppfattning av redan existerande förhållanden.

Målsmännen för det s. k. Lärarinneförbundet utgå från det axiomet, att Flick- och samskoleföreningen är en skolornas organisation, och anse att lärarinnorna nu behöva en annan, välvilligt utlovad såsom någon sorts vänskaplig konkurrent till den förra. "Axiomet" är tyvärr icke något sådant.

De, som voro närvarande vid Flick- och samskoleföreningens bildande, torde ännu erinra sig, att under diskussionen om stadgar meningarna skarpt bröto sig angående lämpligheten att utan vidare låta skolornas styrelseledamöter få bli medlemmar av föreningen. Detta just emedan den var avsedd att, såsom det heter i § 1, "samla lärarinnorna och lärarna vid Sveriges högre flickskolor och

samskolor till gemensamt arbete för dessa skolors och deras lärarekårs intressen". Att menige man utgöra den väsentliga delen av föreningen markeras av § 2, enligt vilken "lärarinnor och lärare, föreståndarinnor och rektorer vid Sveriges högre flickskolor och samskolor ävensom medlemmar av dessa skolors styrelser" ha rätt att ingå i densamma. En i sanning besynnerlig rangordning, ifall sammanslutningen varit avsedd att i främsta rummet tillvarataga skolornas intressen! Sammanslutningen fick också namnet "Föreningen av lärarinnor och lärare vid Sveriges högre flickskolor och samskolor", ej av en händelse, utan efter långvariga överläggningar och just för att missförstånd skulle undvikas. Anledningen till att den exaktare benämningen efter några år kom att intaga den mera blygsamma platsen som under rubrik, var helt enkelt en från flera håll uttalad önskan att få en mera bekväm

titel att röra sig med i det löpande arbetet. Utan opposition infördes emellertid ej det lätthanterligare namnet. De, som då spjärnade emot, sutto tydligen inne med profetiska gåvor, och hade majoriteten varit delaktig av dessa, är jag övertygad, att någon vighetsterm aldrig sanktionerats.

Vad föreståndarinnorna angår, så betraktades dessa vid det mera patriarkaliska sekelskiftet utan tvekan som medlemmar av lärarekåren och deras ekonomiska önskemål på det närmaste knutna till deras medhjälpare. Nu har den ganska vackra benämningen "primus inter pares" tydligen råkat i misskredit. Orsaken är inte så lätt för de oinvigda att utfundera. År 1901 funnos dock flera föreståndarinnor, som ägde sina skolor, än nu är fallet. Något motsatsförhållande mellan dessa och lärarinnorna framträdde emellertid icke, utan föreningens ekonomiska syfte var att genom konsolidering av kåren skapa en starkare ställning utåt, gentemot stat och kommun. Det var från dessa man kunde vänta de verkligt betydande åtgärderna för en lösning av löne-, vikariats- och pensionsfrågorna. Den nuvarande dyrtiden till trots vågar jag påstå, att dessa voro minst lika brännande år 1901 som nu. Det skadade nog inte, att den äldre lärarinnegenerationen erinrade sig detta och att de yngre erhöle "en skön, nyttugh undervisning" angående det ekonomiska elände, vari många både föreståndarinnor och lärarinnor levde vid 1900-talets början. De som tro, att minimilöner, lönegrader, vikariatsbidrag och drägliga pensionsförhållanden skapats av sig själva eller utan den för

snart ett par decennier sedan organiserade lärarepersonalens intensiva arbete, borde även nu kunna överlåta åt en mild och nådig försyn att ordna de genom dyrtiden uppkomna svårigheterna! Tror man åter, att Flick- och samskoleföreningen förut kunnat arbeta fram för normala tider drägliga existensförhållanden åt lärarinnorna, så bör man kanske också hysa en ganska välgrundad övertygelse om att den för framtiden skall prestera ett acceptabelt arbete.

Med det nu nämnda vill jag ingalunda hava sagt, att "det är bra, som det är", vare sig med lärarinnornas ekonomi eller med deras eget sätt att hittills låta sig representeras. Det senare utan något som helst personligt klander mot kretsföreningsstyrelser eller centralstyrelsemedlemmar.

De långa krigsårens allmänna dysterhet, dyrtiden och bristen på mycket av det för livets normala uppehälle nödvändiga ha mångenstädes bragt människorna till desperation. Det är knappast underligt, att särskilt huvudstadens lärarinnor gripits av panik. I mer normal kondition kunde de säkerligen ha sett, att de hellre borde försöka klara sig i den solida räddningsbåt, där de redan placerat sig, än i hög sjö försöka hoppa över i en ny. Men i normala fall äro lärarinnor en oförbätterlig samling idealister, som föga bry sin hjärna med lönefrågor och ålderdomsutsikter. Det är väl också därför de nu plötsligt upptäckta, att de själva böra arbeta på skarpen för sina intressen och att det inte går fort nog, om de som hittills anförtro dessa åt föreståndarinnor, professorer och högre jurister. Den tanken är

nog så riktig, att där borde finnas flera lärarinnor i spetsen för en organisation, som bland sina huvuduppgifter räknar arbetet på förbättrade levnadsförhållanden för lärarinnorna. Men man kan med skäl förebrå föreningens medlemmar, att de ej insett detta något tidigare och själva valt flera representanter ur sin egen krets.. Hade de missnöjda i våras haft i minne Flick- och samskoleföreningens verkliga beskaffenhet och känt missnöje med sina egna föregående val, skulle de säkerligen ha kunnat leda utvecklingen i av dem själva önskad riktning genom att begära ett snart sammankallande av ett allmänt flickskolemöte för att enligt stadg. § 8 i omedelbart sammanhang med detta få till stånd ett ordinarie allmänt föreningsmöte, där ny centralstyrelse kunnat väljas. Detta hade varit lojalt handlat, men hade kanske fordrat mera besinning, än som nu presterats.

Alldeles oavsett detta torde det vara tvivel underkastat, att några aldrig så energiska lärarinnor skulle ha förmått statsmakterna till snabbare och välvilligare ingripanden i våra lönefrågor, än de nuvarande talsmännen mäktat. Den, som så tror, har bra lite reda på dylika ärendens behandling. Man kan också undra, om det skulle vara till lärarinnornas båtnad att låta sig representeras av två centralstyrelser, Ledareförbundets och Flick- och samskoleföreningens, som finge springa om varann

med sina förslag till förbättringar och som givetvis båda skulle vilja avge utlåtanden med anspråk att vara språkrör för samma kårs intressen. Jag tror inte, att Kungl. Maj:t och ämbetsverken äro vana vid sådant!

En bland de uppgifter Lärarinneförbundet åtagit sig är ju också att påskynda privatskolornas förstatligande. Givetvis skulle detta förstatligande medföra ekonomiska och rättsliga fördelar för dem som finge kvarstå i de omorganiserade skolorna. Men troligt är också, att ett avsevärt antal lärarinnor skulle bli överflödiga i de stadsskolor, där de tjänstgjort, och sedan hade att välja mellan att slå in på en ny bana, vilket kanske inte vore så lätt, att söka sig till någon avkrok, där ingen velat vara förut, eller att stå på bar backe. Antagligen kommer förstatligandet en vacker dag vår bön förutan, men jag tror, att vi för vår egen och våra medsystrars välfärds skull inte borde vara så ivriga på att påskynda saken, och att vi dessutom för våra pedagogiska ideals skull borde inrikta våra ansträngningar på att åt den framtida skolformen få räddat så mycket som möjligt av det omistliga goda, som finnes i den nuvarande flickskolan.

Flick- och samskoleföreningen har på sitt program arbetet för lärarinnornas ekonomiska bästa och intresserar sig livligt för skolornas sunda utveckling. Vi behöva inget Lärarinneförbund!

SUSY SILFVERBRAND-ERIKSON.

Kringblick.

Tyskornas skickelsetunga valdag. I en fruktansvärt ansvarsfull stund har rösträtten fallit de tyska kvinnorna till. Att breda lager inte stå beredda och tränade är också ett faktum, men hur har inte männens och de styrandes oryggligt avvisande hållning gent emot varje fordran på erkännande av det kvinnliga medborgarskapet skuld häri. Tillbakavisat som en orimlighet av dem som makten hade, har de ledande kvinnornas krav på medbestämmanderätt i nationens angelägenheter endast samlat ett mindre antal viljande och målmedvetna kvinnor, medan massorna slagit sig till ro med de gamla förhållandena. Uppvaknandet är våldsamt och självförebåelserna oundvikliga, även om det gives ursäktande omständigheter. Det klagas också i höger- som vänsterfärgade kvinnotidningar — dr Elisabeth Altmann-Gottheiner i *Neue Bahnen* har lika starkt förebrående ord för kvinnornas försummelse som Minna Cauer i *Die Frauenbewegung*. Den senare kan dock med ett helt annat rent samvete se tillbaka på sitt eget och sin tidnings propagandaaarbetet för den kvinnliga rösträtten och kvinnornas förberedelse härför än vad den konservativare riktningens företrädare i *Neue Bahnen* kunna göra det. När dr Gottheiner skriver, att det kan komma att bittert hämna sig att de tyska kvinnorna ännu äro så föga politiskt skolade, att framför allt de borgerliga kvinnorna hållit sig borta från det politiska livet och visat ifrån sig fordringen på kvinnorösträtten såsom alltför radikal, så får ledningen av den konservativa kvinnorörelsen taga på sig största skulden härför. När den, som hade att gå före och visa vägen, beskedligt föll undan med rösträttskravet, därför att detta icke var omtyckt av männen, är det nu näppeligen försvarligt att förebrå massan av de tyska borgerliga kvinnorna deras indolens och likgiltighet för politiken och att deras in-

tressesfär inte vidgat sig ut över den egna familjen och bekantskapskretsen.

Nu äro de konservativa ledarna hjärtängsliga för att inte alla kvinnor skola ta del i valen. Ingen kvinna får felas vid valen till nationalförsamlingen står det i breda svarta typer i *Neue Bahnen*s upprop till medlemmarna av *Allgemeiner Deutscher Frauenverein*, där det i försiktig formulering betonas att kvinnornas inflytande endast har hopp om att göra sig gällande där, varest ordning och frihet härska, och att det aldrig kan trivas tillsammans med ett våldsherradöme.

Minna Cauers språk är rent ut: republiken är vår statsreform, demokratin skall vara dess grundlag, nationalförsamlingen skall konsolidera den, och hon kallar på varje enskild medlem av staten, kvinnorna gemensamt med alla de andra, såsom ansvarig för statens utveckling.

Och i dessa dagar kasta Tysklands kvinnor sin lott vid avgörandet av sitt lands framtid.

Jämna steg i galoppen. "Rösträtt för kvinnor 1919" är fransyskornas paroll vid årsskiftet. De ha inte lust att bli de sista som tillerkännas politiska rättigheter, förklara de, och räkna i en proklamation upp att "England, Amerika, Australien, Sverge, Norge, Danmark, Holland, Finland etc." givit kvinnorna rösträtt. Alldeles exakt är ju inte påståendet, bl. a. ha vi ju för vår del tyvärr att göra en korrigerig — dock som vi våga anta endast för den allra närmaste tiden. Inte är det heller så omfattande som det bort vara! Men det konvenerar tydligen inte för närvarande att åberopa sig på centralmakternas exempel, annars skulle det väl varit en gadd att bruka i rösträttens intresse att tala om att Tyskland distanserat Frankrike.

Fransyskornas strategi inriktas nu på att få deputeradekammaren att utan uppskov behandla en där av M. Flandin väckt motion om rösträtt för kvinnor.

Rösträttsföreningarnas årsmöte.

Den årliga generalmönstringen av Landsföreningens för kvinnans politiska rösträtt ledande krafter, centralstyrelsemedlemmarnas samling till årsmöte i Stockholm, ägde rum den 8—9 dennes. Närmare ett 80-tal representanter för olika föreningar och länsförbund hade infunnit sig, vilket i anseende till de besvärliga förhållandena vid resorna nu för tiden måste anses storartat.

Det var under oväntat hastigt ljusnade auspici, som centralstyrelsemötet denna gång sammankallats. Dr Karolina Widerström, landsföreningens och mötets ordförande, betonade också i sitt hälsningstal det förändrade läge rösträttsfrågan kommit i sedan den, efter att ha fallit på första kammarens motstånd vid 1918 års lagtima riksdag, nu faktiskt vid genomförandet av urtimans kommunala författningsreform fått förstakammarhögerns löfte på att bli löst vid 1919 års riksdag, ett löfte som förstakammarhögern nu har att infria. På ordförandens förslag avläts ett telegram till statsministern med ett tack för att kvinnorna på regeringens initiativ genom den kommunala författningsreformen blivit i kommunalt hänseende likställda med männen och samtidigt fått förbindelse på genomförandet av den politiska rösträtten och valbarheten.

Övliga årsmötesförhandlingar vidtogo härefter. Till medlemmar av L. K. P. R:s verkställande utskott utsågos friherrinnan Ebba Palmstierna, dr Gulli Petrini och fru Anna Wicksell och till ordförande omvaldes enhälligt dr Karolina Widerström.

På förslag av fröken Lindhagen beslöt centralstyrelsemötet att ansluta sig till Svenska sektionens av Internationella kvinnokommitténs för varaktig fred upprop om samling kring Wilsons program.

Bland första dagens ärenden var redogörelse för Bergman-Österbergska samhällskurserna 1918. Tillsammans hade 275 föreläsningar hållits på 72 platser. Härpå följde en diskussion över ämnet L. K. P. R. och pressen. I nära samband härmed inledde fru Augusta Widebeck en diskussion över frågan om inte den svenska kvinnorösträttens historia borde skrivas snarast möjligt. Fru Emilia Broomé lämnade en redogörelse för lagberedningens förslag till revision av giftermålsbalken, och fröken Anna Kleman inledde en diskussion om kvinnornas intressen i nationernas förbund, varvid berördes kvinnornas plikt att verka för fredens sak samt hurusom de böra kräva att i en blivande internationell lagstiftning om arbets- och lönevillkor jämställas med männen.

Andra dagens förmiddagssammanträde började med dr Gulli Petrinis föredrag om kvinnornas ställning till den kommunala författningsreformen och marsvalen, och en resolution antogs, vari, med betonande av att Sverges kvinnor väntade att vid årets riksdag proposition om politisk rösträtt och valbarhet för kvinnor på samma villkor som för män skall förklaras grundlagsenligt vilande, framhölls att det var med känslor

av djupt allvar som L. K. P. R. såg fram mot kvinnornas politiska fullmyndighet. L. K. P. R. kände det som sin närmaste och förnämsta uppgift att göra allt som i dess förmåga stode för att Sverges kvinnor måtte rättfärdiga det förtroende som kommer att visas dem och med allt klarare insikt begagna sin politiska medbestämmanderätt till beredande av ökad säkerhet för sitt lands självständighet genom en internationell rättsordning, till kulturella, materiella och sociala framsteg, till vinnande av en tryggad ekonomisk ställning åt alla arbetande män och kvinnor, till ökat samhälleligt ansvar, så att intet barn behöver bli undernärt och vanvårdat och sålunda växa upp till en mindervärdig samhällsmedlem.

Det därpå följande diskussionsämnet var den kvinnliga ungdomens likställighet med den manliga i fråga om undervisning. Fröken Sigrid Kruse inledde diskussionen med ett framhållande av statens försumlighet gentemot den högre svenska flickundervisningen och uttalandet av en förhoppning att frågan skulle kunna vinna sin lösning genom den planerade kungliga undervisningskommittén, som nu lär skola tillättas.

Mötet uttalade i en resolution sin förhoppning att regeringen ville taga initiativ till åstadkommande av en lika gynnad ställning för flickorna som för gossarna med avseende på den högre undervisningen. I samband härmed framhölls nödvändigheten av att kvinnorna måtte bli vederbörligen representerade

inom respektive överstyrelser och att förfintliga grundlagsenliga hinder därför måtte snarast möjligt avlägsnas.

Ett ståtligt offentligt kvällsmöte, med professor Knut Kjellberg, fröken Anna Lindhagen och fru Ellen Hagen som talare, ägde rum den första möteskvällen i K. F. U. M:s stora sal. I ett fångslande och livfullt anförande drog prof. Kjellberg upp linjerna för de stora uppgifter som ligga färdiga för kvinnorna att gripa tag i när nu den kommunala och inom kort den politiska rösträtten fallit dem till. Fröken Lindhagen kastade en blick tillbaka på de år som gått i kamp för rösträtten och fru Hagen talade om det reformarbete på hemmen, som främst, men väl vid sidan av så många andra uppgifter, nu måste tagas upp av kvinnorna. Till sist uttalade mötet i en enhälligt antagen resolution sin glädje över att kvinnorna vid lösningen av den kommunala rösträttsfrågan utan någon som helst inskränkning fått samma rättigheter som männen såväl i fråga om rösträtt och valbarhet till alla kommunala institutioner som i fråga om rösträtt till första kammaren samt sin säkra förhoppning att kvinnorna likaledes, så snart det enligt grundlagen blir möjligt, komma att på samma villkor som bli gällande för män erhålla rösträtt till andra kammaren och valbarhet till riksdagens båda kamrar.

Andra dagens afton var halvenskilt möte anordnat å Läkersällskapets lokal, varvid friherre Th. Adelswärd talade om nationernas förbund.

Härmed var L. K. P. R:s sextonde centralstyrelsemöte avslutat.

Statens järnvägars 1917 års undervisningskommitté.

I tryck föreligger nu ett betänkande och förslag till ordnande av undervisningsväsendet vid statens järnvägar, vilket osökt ger anledning till en hel del reflexioner. Kommittén har föreslagit en järnvägsskola med fasta lärarkrafter. I vad mån undervisningen skulle komma den kvinnliga personalen till godo framgår i det följande.

Redan i maj 1907 gjordes av järnvägstyrelsen en underdånig framställning att "beträffande de kvinnliga tjänstemannaaspiranterna skulle i det stora hela enahanda utbildning beredas som de manliga"; från s. k. yttertjänst skulle de befrias, däremot borde undervisning i maskinskrivning bliva för dem ett obligatoriskt ämne. Vid granskning av kommittébetänkandet finner man hurusom fordringen "i det stora hela enahanda utbildning för manlig och kvinnlig tjänsteman" i betänklig grad förskjutits. Medan för de manliga kontorsskrivarnas del 80 timmars undervisning i bokföring anses behöfligt, få de kvinnliga nöja sig med 35. Enahanda är förhållandet med ämnet varukännedom (behöfligt vid alla slags godstaxering), på de manliga kontorsskrivarnas lott falla 25 tim., för de kvinnliga utmättes 15 tim. Det praktiska behovet av maskinskrivning har kommittén beaktat och för kvinnliga såväl kontorsskrivare som kontorsbiträden anslagit 100 tim. Huruvida de i betänkandet föreslagna premierna (större penningbelopp) vid utde-

landet kunde tillfalla någon kvinnlig kursdeltagare står ej med ett ord berört och förefaller otroligt, liksom att belöning given i form av utländsk resa (med bibehållande av lön och tjänstgöringspenningar) i och för språkstudier kunde komma de kvinnliga till del.

Huru knapp än den av kommittén tillmätta delen blivit, har den dock av tvenne reservanter fördömts såsom varande allt för omfattande och grundlig. Herrar reservanter, Verner och Stjerna, anse nämligen, att kvinnlig tjänsteman ej behöver någon utbildning utöver vad som inläres på resp. byråer och kontor samt den lärdom som kommer att finnas i en i framtiden för detta speciella ändamål utgiven handbok och vilken kan inhämtas på egen hand och sedan av resp. arbetsledare förhöras. Skall man le eller sörja över denna uppfattning, att vid samma slags arbete kvinnan lättare tillgodogör sig undervisningen och alltså bör förbliva utan vidare utbildning. Efter ett sådan bedömande känner man sig tacksam för en så slående reservation: "Kommittén har i läroplan för kvinnliga kontorsbiträdeskursen upptagit 20 t. undervisning i persontrafik, 60 t. i gods-, 10 t. i varukännedom och 10 t. i redovisningsväsen, manligt kontorsbiträde skulle däremot erhålla 40 t. undervisning i persontrafik, 135 i gods-, 25 i varukännedom och 35 i bokföring, enär de enligt kommitténs förslag utbildade kvinnliga kontorsbiträdena således icke skulle

kunna å en biljett- eller godsexpedition fullgöra samma tjänsteåliggande som de manliga, skulle det bliva nödvändigt att uppdelat arbetet i lättare och svårare biljettförsäljning eller taxering, vilket är omöjligt". Klarare kan man ju ej påpeka fördelarna av en grundlig och för bägge parterna liksidig undervisning, fördelar som komme "hela verket" tillgodo genom tillgång till förstklassigt utbildad arbetskraft. Angående maskinskrivning och stenografi mena hrr reservanter, att järnvägsstyrelsen genom att hos sina aspiranter fordra kunskaper i dessa ämnen kostnadsfritt skulle till-

godogöra sig redan påkostade studier. Hrr reservanter glömma tydligen att enligt 1912 års kommitté som fordring till inträde ställes vanlig folkskolebildning och att således varje höjande av fordringarna i stort sett är ett upprepande av den enskilde arbetsgivarens försök att genom konkurrensen och överflödet av arbetssökande tillskansa sig en överkvalificerad arbetskraft till undermåligt pris. Ett handlingssätt, som när det gäller staten som arbetsgivare, är denna absolut ovärdigt.

ELSA LIDMAN.

Skrivelser och utlåtanden.

De kommunalt anställda kvinnornas tjänsteförhållanden. Med anledning av den förestående löneregleringen för Stockholms stads verk och inrättningar har Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse i skrivelse till Löneregeringskommittén framhållit vissa synpunkter och önskemål med avseende på de kvinnliga tjänsteinnehavarnas löne-, befordrings-, semester- och pensionsförhållanden, som den hoppas måtte vinna beaktande av kommittén vid uppgörandet av förslaget till den nya löneregleringen.

Skrivelsen börjar med ett påpekande av att en utpräglad tendens att åt kvinnor överlämnas de lägre, mera mekaniska och mindre betaldade göromålen, vilka betingade ringa eller inga befordringsmöjligheter, gör sig gällande vid respektive verk, samtidigt med att, denna tendens till trots, de kvinnliga tjänstemän, vilka förvärvat rutin i verkets göromål, inom de flesta kommunala verk tilldelas ansvarsfulla arbetsuppdrag utan att därvid ökade löneförmåner beredas dem. Vidare framhålles att det hämmade av det kvinnliga arbetet,

som denna praxis innebär, medför stora olägenheter för kvinnorna såsom kårer och indelningar och att ett starkt och berättigat missnöje därigenom framkallas. Med skäl härav framhåller förbundets styrelse vikten av att bryta med det hittills rådande systemet och förordar ett högst betydligt utvidgande av de kvinnliga tjänstemännens befordringsmöjligheter. Särskilt betonas därvid, att den uppdelning i manliga och kvinnliga tjänster som förefinnes bör bortfalla och samtliga kommunala befattningar stå öppna för kvinnorna i den mån de för dessa äga nödiga kvalifikationer.

Med avseende på avlöningsförhållandena framhålles det oriktiga i nedtryckandet av kvinnolönerna med utgångspunkt av kvinnornas mindre behov. Lika lön för samma arbete begäres, med inrymmande av det riktiga i ökade inkomster för den försörjningspliktige, men detta då oberoende av familjeförsörjarens kön. I samband härmed påpekas det trängande behovet av att den specifikt kvinnliga arbetsfären, sjukvården och det

husliga arbetet, uppskattas högre än hittills skett vid det ekonomiska värdesättandet. Sär- väl kommunalt anställda sjuksköterskor som husmödrar och föreståndarinnor vid sjukhus, barnhem, asylor och andra inrättningar ha varit placerade orimligt lågt nere på löneskalan, ett förhållande som styrelsen hoppas skall vid löneregleringen tillfredsställande beaktas.

Fastställandet av rätt till minst en månads semester för innehavare av ordinarie tjänst och annan befattning av mera stadigvarande beskaffenhet påyrkas, liksom att samma pensionsålder skall gälla för män och kvinnor.

Hemslöjdskommitténs beänkande

Fredrika-Bremer-Förbundets styrelse, som genom skrivelse av den 28 mars 1918 från Kommerskollegium anmodats att yttra sig över Hemslöjdskommitténs den 10 dec. 1917 avgivna betänkande, har till Kom- merskollegium avlätit en skrivelse, däri för- bundet framhåller angelägenheten av att vid tillsättandet av den blivande Hemslöjdsstyrel- sen, som skall bli den centrala institution som får hemslöjden i sin hand, sådana bestäm- melser fastställas, att det tillkommer garantier för att den kvinnliga och den manliga slöjden bli i rättvis proportion tillgodosedda. Den kvinnliga slöjdens representanter inom Hem- slöjdsstyrelsen finge så mycket mindre bli få- taliga, som den kvinnliga slöjden har dubbelt så stor omfattning som den manliga, 66.91 proc. mot 33.09 proc.

Med betonande av att icke utbildningen en- samt skapar en god arbetande kår, framhål- les i skrivelsen att likasom tillkomsten av en statens hemslöjdsskola är av betydelse, så kräves för rekrytering av dugande arbets- krafter att dessa bjudas fullt tillräckliga lö- ner tillika med pensionsförmåner. Att löne- och pensionsförhållandena för hemslöjdslära- re och föreståndare för hemslöjdsmagasin ordnas på tillfredsställande sätt under statens kontroll påyrkas därför i skrivelsen. Till sist framföres önskemålet att fortbildnings- kurser i hemslöjd må anordnas för slöjdlärare i allmänhet.

Giftermålsbalkens revision. Sveriges Moderata Kvinnoförbunds centralstyrelse har i skrivelse till konungen uttalat sig om Lagberedningens förslag. Med ett varmt erkännande av att förslaget byggs på grundval av makars likställdhet inom äk- tenskapet, övergår kvinnoförbundet till påpe- kande av några separata bestämmelser, som icke synas det fullt tillfredsställande, särskilt i frågan om barns arbetsavtal och föräldrar- nas ställning härtill. Skrivelsen utmynnar i en anhållan att Kungl. Maj:t täcktes bringa densamma till Lagrådets kännedom med an- modan att detta måtte ta under övervägande huruvida icke den i 5 § av förslaget till lag om barn i äktenskap ifrågasatta rätten för barn att häva och ingå arbetsavtal bör inträda först då barnet uppnått 16 års ålder.

Fredrika Bremer- Förbundsstipendier 1919.

Från Fredrika-Bremer-Förbundets Allmän- na Stipendiefond utdelas under 1919 följande stipendier.

U n i v e r s i t e t s s t u d i e r : 450 kr. (Västmanlands läns stip.); 500 kr. (Jönkö- pings läns stip.); för studier för fil. licen- tiatexamen, 560 kr. (Kopparbergs läns stip.).

U t b i l d n i n g v i d f o l k s k o l e s e m i n a r i u m : 200 kr. (Västernorrlands läns stip.); 250 kr. (Södermanlands läns sti- pendium); för kurs vid Göteborgs Kvinnliga Folkskoleseminarium, 250 kr. (Göteborgs och Bohus läns stip.).

U t b i l d n i n g v i d h ö g r e l ä r a r i n n e s e m i n a r i u m : 225 kr. (Blekinge läns stip.); för kurs vid Kjellbergsska lärarin- neseminariet i Göteborg, 250 kr. (Göteborgs och Bohus läns stip.); för kurs vid Kungl. Högre lärarinneseminariet, 650 kr. (Malmö- hus läns stip.).

Utbildning för lärarinnor i lanthushållning: 270 kr. (Kronobergs läns stip.).

Kurs vid Fredrika-Bremer-Förbundets lanthushållningsskola vid Rimforsa: 600 kr. (fritt stip.).

Kurs vid Fredrika-Bremer-Förbundets kvinnliga högre yrkesskola: 200 kr. (Kristianstads läns stip.).

Fullständigsjukvårdskurs: 325 kr. (Stockholms läns stip.); 520 kr. (Västerbottens läns stip.); 200 kr. (Jämtlands läns stip.); 225 kr. (Västmanlands läns stip.); 200 kr. (Uppsala läns stip.); 300 kr. (Södermanlands läns stip.); 550 kr. (Östergötlands läns stip.); 260 kr. (Skaraborgs läns stip.); 225 kr. (Gottlands läns stip.).

Kurs vid Samariterhemmet i Uppsala: 200 kr. (Uppsala läns stip.).

Barnavårdskurs: 260 kr. (Kalmar läns stip.).

Kurs vid Kungl. Musikaliska akademien: 650 kr. (Malmö läns stip.).

Kurs i växtfärgning och mönsterkomposition: 325 kr. (Norrbottens läns stip.).

Kurs vid Kungl. Gymnastiska Centralinstitutet: 260 kr. (Skaraborgs läns stip.).

Villkor för sökande av länsstipendium: att vara och två år omedelbart före ansökan ha varit skriven i det län, vars stipendium sökes.

Ansökan åtföljd av bevittrade avskrifter, av kunskapsintyg samt läkare- och prästbetyg ställas till Fredrika-Bremer-Förbundets stipendienämnd, Klarabergsgatan 48, Stockholm, före den 15 februari.

Närmare upplysningar genom sekreteraren, adress som ovan.

Utbildning vid skolköksseminarium: 280 kr. (Älvsborgs läns stipendium).

Föreningsmeddelande.

Val inom Fredrika-Bremer-Förbundet.

Vid Fredrika-Bremer-Förbundets senaste styrelsesammanträde utsågos funktionärer inom styrelsen för innevarande år, varvid till ordförande omvaldes fru Agda Montelius, till vice ordförande fru Lizinka Dyrssen, till kassaförvaltare fru Lilly Hellström och till sekreterare fröken Ida von Plomgren.

Vidare företogs val för förbundets skilda styrelser och kommittéer, av vilka vi nämna följande. Till medlemmar av styrelsen för Rimforsaskolan omvaldes de avgående medlemmarna inom större styrelsen: ingenjör N. Kleen, fröken T. Lundblad, fru E. Sederholm och landshövding E. Trolle, samt mindre styrelsens avgående medlemmar: fröken G. Adelsborg och byråchefen A. Lyttkens. Till medlemmar av styrelsen för Apelrydsskolan omvaldes direktör A. Bissmark, agronom G. Eliasson, professorskan A. Herrlin, fröken Signe Laurell, fröken L. Nathorst-Böös och fru E. Quensel samt nyvaldes ingenjör L. Nobel efter fröken S. Melander, vilken undanbett sig återval. Medlemmarna av styrelsen för förbundets Kvinnliga Högre Yrkesskola omvaldes: fröken M. Aspman, fru L. Hellström, fröken K. Hesselgren, fru S. Qvarnström, fröken A. Thorstenon, fru G. Törnell, fröken S. Ulrich och doktor Karolina Widerström. De avgående medlemmarna inom sjukvårdskommittén i Stockholm återvaldes: fröken E. Danelius, fru E. Nordgren och fröken S. Ulrich.

För förbundets stipendieinstitution företogs följande val. Till ledamot i förvaltningsstyrelsen omvaldes byråchefen friherre C. Leijonhufvud och till supleanter i samma styrelse auditör C. G. Juhlin-Dannfelt och advokat H. Lettström. Till medlemmar av stipendienämnden återvaldes fru A. Bergensträhle, byråchefen friherre C. Leijonhufvud, fröken S. Leijonhufvud, fru A. Montelius, fröken M. Silow och fröken K. Wall.

Notiser från bokvärlden.

C. A. Ehrensvärds brev utgivna av *Gunhild Berg*. I o. II. Albert Bonniers förlag 1916—17.

Dessa båda utsökt eleganta volymer i stor oktav äro rikt illustrerade inte bara med Ehrensvärds fyra porträtter utan också med hans egna i breven inströdda karrikatyren. En del av dessa äro förut kända genom reproduktioner i Göthes stora *Sergelmonografi*, men man återser dem här gärna i samband med så många glada kamrater. "Glada" är dock egentligen inte rätta ordet; man håller fullkomligt med utgivaren om att Ehrensvärd i sina "aperitningar utlöser sitt förakt för allt vad han finner av fulhet och onatur, av kryperi och småsinthet, all den leda, som griper honom vid jämförelsen mellan nordisk ofullgångenhet och antik fulländning".

I dessa ord ligger i själva verket större delen av Ehrensvärds karaktär ut-sagd. Riktigt levde han egentligen bara under den tid han vistades i Italien, den tid som också frambringade allt det sparsamma skriftställer, som gjort honom berömd tillräckligt för att rättfärdiga den möda man nedlagt på utgivningen av hans brev. Ty inte är hans berömmelse som amiral tillräcklig därtill. Och man har ändå verkligen efter genomgången av dessa mer än 700 sidor brev en viss anledning att frågasig, om inte förlaget gjort klokare i att ge ut en mindre och lätthanterligare volym, där man uteslutit samtliga militära skrivelser med deras tekniska detaljer och dessutom de långa lantbrukarbreven med all deras kemi och deras endast för fackmän intressanta experimenter. Om det hela inskränkts till endast breven till Masreliez, Sergel, J. G. Oxenstjerna, De Geer och Jeanette von Törne, och man istället fått med de nu tyvärr på grund av testamentariska förordnanden uteslutna breven till hustrun, skulle de båda

volymerna kunnat reduceras till en enda, som haft den fördelen att vara alltigenom läsbar ur både litterär och personhistorisk synpunkt. Ännu ett önskemål skulle jag i alla fall vilja uttala, fast det nu är för sent. Vetenskapligheten i all ära — undertecknad är själv inte främmande för arkivforskning på detta område och tvekar ändå inte att beklaga den minutiösa omsorg, som inte vågat korrigera Ehrensvärds oeffterrättliga användning av skiljetecken och stor bokstav. Utgivaren hade därför inte alls behövt frångå författarens egna principer, ty i breven till kungliga personer visar sig Ehrensvärd relativt konsekvent i detta avseende. Och även om man sedan gammalt är van vid att läsa 1700-talsbrev, kan man rygga tillbaka för hans ytterligt regellösa, slarvigt nedkastade skrivelser, där man ibland inte kan avhålla sig från att misstänka jakt efter originalitet och kvickhet.

Men har utgivarens vetenskapliga noggrannhet i detta fall fordrat en smula för mycket av läsarnes tålmod, så har hon i anmärkningarna stundom visat sig underskatta deras kunskaper. Det är svårt att i en sådan sak vara fullt säker på vad man bör sätta ut eller inte, men nog förefaller det mig som om ingen läsare av Ehrensvärds brev skulle behöva en sådan notis som att Alexander den store var konung av Macedonien eller J. J. Rousseau fransk författare!

I en välskriven inledning, där man endast saknar en hänvisning till Warburgs monografi, som hittills är den enda i sitt slag och som i anmärkningarna nämnes, har doktor Gunhild Bergh gjort en kort översikt av Ehrensvärds levnad och hans betydelse för svensk kultur. Den ger i själva verket en god sammanfattning av brevens huvudsakliga innehåll.

LYDIA WAHLSTRÖM.

Bannlyst. En berättelse av *Selma Lagerlöf*. Albert Bonniers förlag.

En bok av Selma Lagerlöf är ju alltid den stora händelsen, och en första femtontusenexemplarupplaga stryker åt med detsamma. Anmälan är i själva verket överflödig.

Den trollande berätterskan är och förblir hon. Genom hemligt signeri snärjer hon läsaren och får honom i sitt våld. Annan förklaring finns inte på hans värnlösa underkastelse. Ingen annan än Selma Lagerlöf har lov att bygga upp en historia på en så litet antaglig grund som den i *Bannlyst*. Ingen annan skulle man heller förlåta det i onödig grad repellerande motivet, som inte förbättras genom bokens pedagogiska sluttillämpning, hur djupt rörande denna än i och för sig verkar som ännu ett tecken på hur Selma Lagerlöf genomlidit dessa fasans år och reagerar mot krigets meningslösa ohygglighet.

Hennes suveräna berättarkonst drar som förr på segertåg och kastar sin magi kring Sven Elverssöns svårtrodda öde. Som en av Selma Lagerlöfs mest fullgångna skapelser löser sig Lotta Hedmans gestalt i sin visionära gudstro ut till förgrundsfigur i boken, och synen av Hångergården mellan de hundraåriga aplarna på backslutningen, med bergåsarna i ring och de tio sjöarnas speglande glans, med den gamla murkna, hämndehotande grindstolpen ensam i stenröset, där grinden en gång varit, etsar sig in i minnet så som endast det med mästarhand tecknade förmår det.

E. K. N.

Valda dikter av *Lotten von Kræmer*. Utgivna av Samfundet De Nio. Med levnadsteckning av *John Landquist*. Albert Bonnier (i distribution).

I Lotten von Kræmers testamentariska dispositioner förekommer stadgandet att hennes litterära kvarlätenskap skulle utgivas av det samfund, som ha-

de att förvalta hennes arv. En biografi av henne själv skulle fogas till upplagan av hennes verk. Detta förordnande har nu fullgjorts.

En rangplats som diktarinna kan inte givas åt Lotten von Kræmer, även om en och annan gång en ton av äkta väljud befriad stiger över versens rimmier. Med John Landquists levnadsteckning som nyckel till hennes inre få hennes dikter emellertid ett slags rörande värde. Vad dessa blivit det ofullständiga uttrycket för var av djupaste vikt och ingripande betydelse för människan Lotten von Kræmer. De omstuta och äro på en gång hennes livs vemodfulla öde. Hennes diktarkonst var så pass stark och verklig, att den fick överhanden i den konflikt som, just på grund av den, grep in i tillgivenhetsförhållandet mellan henne och Sten Johan Stenberg, hennes ungdoms trolovade och hennes enda, för hela livet fasthållna kärlek.

Med fint förstående av den i sin ärvda miljö allt mer isolerade Lotten von Kræmer har John Landquist tecknat hennes liv. Kring den omsvärmande unga landshövdingedottern på Uppsala slott faller till att börja med den avskiljande tystnad en tilltagande dövhet medför, och efterhand blir det mer än yttervärldens ljud som dämpas av för henne. Främlingsskapet bland hennes närmaste accentuerar sig allt mer och mer, och hennes trolovade, som en gång med så öm känsla diktade till henne sagan om den "lilla prinsessan" i "blåa salen" hos "Kungen-Landshövdingen", går kallt ifrån henne i sitt sällsamt torra pedanteri. En ensam och åldrande kvinna, men av en respekt- ingivande självständighet och rent förvånande frigjordhet i åsikter, med legitim rätt till på en gång vårt medlidande och vår uppskattning, är den bild dr Landquist sluttecknar för oss.

Den "Ehrenrettung" denna av sympati genomandade biografi blivit för den

till sist till bisarreri egendomliga Lotten von Kræmer, så som hon lever i deras minne som känt något till henne på hennes ålderdom, framgår utan tvivel ur en objektivt riktig psykologisk uppfattning av föremålet. De självbiografiska dokument, som komma fram i boken, ge tillsammans med faktiska handlingar och händelseförlopp i Lotten von Kræmers liv rikt stöd för förf:s mening om henne.

Det monument hon byggt upp åt sig själv genom sin litterära stiftelse blir när man känner hennes liv en fullt konsekvent och logisk handling, ett fullföljande av de intressen och önskemål som livet igenom besjälade henne. Man skulle unnat Lotten von Kræmer att utan förtydningar och inskränkningar ha fått sin vilja genomförd.

E. K-N.

Sällskapsliv i Stockholm under 1880- och 1890-talen. Några minnesbilder av *Gurli Linder*. P. A. Norstedt & Söners förlag.

Åttiotalet kallat upp ur sin grav i denna tid! Kontrasten är effektiv. I realare bemärkelse än den kronologiska är det ett annat århundrade, världsatmosfären var en annan. Vilken idyll synes det icke nu, detta framtidstroende, diskussionsglada och problemlösande åttiotal.

Det är inte tidströmningen självt, inte den omdebatterade realismdiktningen som är ämnet i Gurli Linders bok. Den är en hastig retvy av de mera betydande och kända människorna, konturerade i det sällskapsliv som skapades fram i litterära, konstnärliga och socialt intresserade kretsar i Stockholm under detta kampfriska kulturavsnitt. Ett djupare ingående i tiden har inte avsetts, och det kan väl nämnas näst bäst att på detta sätt av en initierad få en kåserande presentation av personerna, med små belysande intima drag inom ramen av en sällskaplighet som tillhörde en som

man nu tycker förunderligt bekymmerslös tillvaro.

Boken har sin givna, intresserade läsekrets bland dem som "voro med". Ät den som genomlevt 80-talet utan personlig beröring med bärarna av dess idéer ger den en nöjsam och kompletterande kunskap om människorna bakom verket, vilken väl också blir begärlig för en yngre generation, som inte varit med varken på det ena eller andra sättet. Man behöver inte ha erfarenheten av att ha räknat dagarna tills den nyaste, märkvärdiga boken skulle komma ut, inte med systrarna Rajewski och Vera Vorontsoff i hand, färsk från trycket, sökt konstruera fram för sig bilden av den uppseende väckande kvinnliga matematikprofessorn Sonja Kovalevki, inte själv hållit räkning på Anne Charlotte Edgrens och Alfhild Agrells noveller och skådespel eller tagit parti i frågan Giftas och Sömngångarnätter med mera Strindberg, inte tjusats av Viktor Rydberg eller kämpat för eller emot Ellen Key och ännu andra det nyas representanter för att ha intresse av att se dem alla röra sig i de Stockholmska litterära och sällskapliga kretsarna, så som förf. själv minnes dem.

Det rika illustrationsmaterialet ger boken ett förhöjt värde.

E. K-N.

Wilson's fredsprogram. Den svenska sektionens av Internationella kvinnokommittén för varaktigt fred arbete för anslutning till samling kring Wilson's fredsprogram har organiserats på bredare linjer än från början planerats. Möten komma att anordnas för att allmänna instämmanden skola göras och namninsamlingen pågår till 1 februari. Listor för namninsamling erhållas genom Centralbyrån, Valhallavägen 41, n. b., Stockholm, dit avslutade listor ävenledes insändas.

INNEHÅLL

- Krigets facit. Överkorsade beräkningar. Av *Hilma Borelius*.
1918 års författningsreform.
Laura Netzel. Av *Agda Montelius*.
Kvinnas tillträde till statstjänst.
Schismen inom flick- & samskolevärlden. Av *Susy Silverbrand-Erikson*.
Kringblick.
Rösträttsföreningarnas årsmöte.
Statens järnvägars 1917 års undervisningskommitté. Av *Elsa Lidman*.
Fredrika-Bremer-Förbundets stipendier 1919.
Föreningsmeddelanden.
Notiser från bokvärlden.

För kapitalister, särskilt fruntimmer, har det länge varit ett önskemål att kunna överlämna värden av sina värdepapper och skötseln av sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet av det anförtrodda uppdraget, ävensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatavdelning (Kungsträdgårdsgatan 8. Expeditionstid $\frac{1}{2}$ 10—4)

som under garanti av **Stockholms Enskilda Bank** åtager sig vård och förvaltning av enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatavdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatavdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenter influtna medel. Vidare efterser Notariatavdelningen utlottningar av obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blivit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering av det ledigblivna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatavdelningen, underrättar Notariatavdelningen gäldenären därom att räntorna å inteckningarna skola till avdelningen inbetalas, varefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatavdelningen att inteckningarna bliva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos avdelningen deponerad inteckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter **Stockholms Enskilda Bank** därigenom uppkommen skada.

Förvaringsavgift: 50 öre för år per 1,000 kr. av depositionens värde, dock ej under 2 kr.

HERTHA

Tidskrift för den svenska kvinnorörelsen, utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.

Redaktör: *Ellen Kleman*.

Förbundsmedlemmar erhålla tidskriften till ett pris av kr. 4:50, varvid prenumeration sker direkt genom **Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 48 Klarabergsgatan, Stockholm**. *Icke-förbundsmedlemmar* prenumerera å *närmaste postanstalt* eller i *bokhandel*. Pris för postupplaga: $\frac{1}{1}$ år kr. 6:—; $\frac{1}{2}$ år kr. 3:25; $\frac{1}{4}$ år kr. 1:75. Lösnummer 45 öre. Redaktion och expedition: **48 Klarabergsgatan II, Stockholm**. Redaktionstid: *tisdagar och fredagar kl. 1—3*. Allm. T. 48 50, Riks-27 62. Expeditionen: *kl. 11—4 varje söckendag*. Allm. T. 48 16, Riks 27 62.

A.-B. Nordiska Kompaniet.

Textilavdelningen Thyra Grafström, Stockholm.

Permanent utställning av färdiga och påbörjade arbeten samt material. Råd vid inredning av våningar m. m.

Undervisning

i Italiensk spets- och annan konstsöm.

Ständigt på lager därtill hörande material.

Svensk, Fransk och Bömisk Spetsråd. Rikhaltigt urval av Spetsmönster.

HEM TREVNAD

Praktisk tidning för hemmet utgiven av **Fredrika-Bremer-Förbundet**.

Redaktör: *Fanny Ekenstierna*

Utkommer under 1919 med 24 åttasidiga n:r. Prenumerationspris: helt år kr. 2:50, halvår kr. 1:40, kvartal kr. 0:80. Prenumeration sker å posten.

Innehåller berättelser, poem, levnadsteckningar, religiösa, etiska och sociala uppsatser, artiklar i diverse ämnen samt en rikhaltig praktisk avdelning.

Inbundna årgångar för 1912—1915 kr. 1:50 pr ex., för 1916 kr. 1:75, för 1917 kr. 2:— och för 1918 kr. 2:50 pr exemplar.

A.-B. JOHN V. LÖFGREN & Co

Kungl. Hovleverantör

Riks 4 29 FREDSGATAN 3 :: STOCKHOLM A. T. 50 48

Sveriges äldsta, största och bäst renommerade *specialaffär* i

Siden- och Ylle-Klä-ningstyger

Prover till landsorten sändas *gratis* och *franco*.

ANNA BENGTSONS KAPPAFFÄR

Kullagatan 21

HÄLSINGBORG
REKOMMENDERAS

Riks tel. 1245 & 3245

Kostym- och Kapptyger.

• Stort urval.

• Beställningar emottagas.